

kontemplált módozatokra. Az a gondolat, hogy céltudatos, egységes rendszerrel eredményesebben munkálhatjuk hitéletünk fellendítését. Jelszavunk az apostol buzdítása: „Mindenek ékesen és szép renddel legyenek“.

Szentgerice, 1925. augusztus hó 11-én.

Keresztesi Dénes,
szentgericei unit. lelkész.

Fenti javaslatot a „marosvidéki unitár. lelkész kör“, mint az általános lelkész körnek 1922. okt. 28-án, Kolozsvárt tartott gyűléséből kiküldött liturgiai bizottsága, f. év aug. 12-én Nyárádszerezében tartott értekezletén elfogadta és teljes egészében magáévá tette.

Elnök helyett:

Halmágyi János,
esperes.

Jegyző:

Pap Gyula.

A gyülekezeti fegyelem.

Minden egyesülésnek, legyen az politikai, társadalmi vagy vallási, egyik legnélkülözhetetlenebb pillére: a fegyelem. Fegyelem nélkül a legkisebb gazdaságot sem lehet eredményesen vezetni, annál kevésbé egy olyan testületet, mely ezer tagot számlál, a kiknek életviszonya, egyéni természete, jelleme, műveltsége egymástól különböző. Ez történelmi igazság, ezer évek leszűrt igazsága. Mózes és Mohamed, a denteronómium és korán, Pál apostol és az első keresztények gyülekezeti élete örök tanúságok.

Gondolom, hogy ez a kérdés igen közélről érdekel minket is, kik a gyakorlati lelkipásztorság mezején munkálkodunk, hiszen szomorúan tapasztaljuk, hogy bár az egyház mint olyan, a legideálisabb erkölcsi alapelveken épült, céljának munkálásában mégis gyakorta találkozik olyan akadályokkal, melyeket az emberi gyarlóság, közöny, vagy szándékos rosszindulat állít útjába.

Egyébiránt a Krisztus anyaszentegyházának kebelében nem új jelenségek ezek. A Pál apostol leveleiben foglalt intelmek tanúsítják, hogy az általa alapított gyülekezetek fegyelmezése neki is állandóan meg lehetős gondot okozott. Mert voltak bizony azokban paráznák (I. Kor. 5. 1. Efez 5. 3—5.) és kevélyek (I. Kor. 5. 2.), fősvények és bálványimádók, szitkozódók és káromkodók, részegesek és ragadozók (I. Kor. 5. 11.), tiszt-

táttalanok és bolond beszédet folytatók (Efez. 5. 3—4.), hitetlenek (II. Kor. 6. 14.) és vakmerők (II. Kor. 10. 6.), akik méltán botránkoztatták a jobb érzésűeket, akár csak napjainkban. S ha Pál apostol szükségét érezte, hogy gyülekezeteinek integritását ezen kóros irányzatoktól megóvjá, mi is kötelezve vagyunk, hogy ezen emberi tévedések, valamint a kor szelleme által felszínre dobott újabb békebontó törekvések ellen felvegyük a harcot.

A kereszténység első korszakában, mikor az egyház létét és belső konszolidációját kellett biztosítani, nagy gondot fordítottak a testületi fegyelemre. A tanításokkal ellenkező magatartást tanúsítók, árulók és árulkodók sokszor végzetes veszedelmeket hozván a hívőkre, a gyülekezet kényszerítve volt, hogy ezekkel szemben erélyesebben lépjen fel, a mi első fokon a javítás reményében a kölcsönös testvéri intelemből és feddésből állott a szerint, a mint az illető egyének életkora, állása, hajlama, engedelmesebb vagy makacsabb természete kívánta (I. Tim. 5. 1. 19. Róm. 15. 7. I. Pét. 2. 17. II. Kor. 2. 6. Tit. 1. 13.). De ha ennek hatása nem volt, tovább mentek és kizárták az agapéból s alkalmasint az urvacsorából is, mely az agapé után következett (V. ö. I. Kor. 5. 11.), végső esetben aztán kiközösítették, mert az egyháznak joga volt, hogy a közérdek szempontjából a hívek gyülekezetéből kizárja azt, aki a közrenddel ellenkezik. Nyilvánvaló dolog, hogy oda kell hagynia a társulatot annak, ki törvényeihez alkalmazkodni nem akar.¹⁾ Megjegyzendő, hogy a kiközösítés a zsidóknál is meg volt, még pedig súlyosabb alakban, amennyiben ezen büntetéssel együtt járt az illetőnek minden polgári jogai elvesztése is.²⁾ A kiközösítésnek az első ker. gyülekezetekben különböző módja volt. Az indokokat és bizonyítékokat az egész egyház átvizsgálta s ugyan ő hajtotta végre a kiközösítést is, ámbár a püspökök elnököltek és hirdették ki azt. Később ez az eljárás egészen a püspökökre, előljárókra vagy consistoriumokra szállott.³⁾

A ker. vallás elterjedése és megerősödése után az állam és egyház szoros kapcsolata alapján a gyülekezeti fegyelmezés kérdése nem volt nehéz dolog. A keresztény országok állami törvényei az egyház gyökeréből sarjadtak ki: következőleg az egész közép-kornak mindent átható vallásos felfogása alapján az egyház nem csupán a szorosan vett egyházjogi ügyekben, hanem a polgárok magánjogi és büntető ügyeiben is biráskodott.⁴⁾

Tévedés lenne azt hinni, hogy a reformáció szabadabb szelleme

1) Szentábrahám M.: „Summa univ. teol.“ 392.

2) U. o. 406.

3) U. o. 407.

4) Dr. Tóth Gy.: Unit. Egyh. Szerv. 56,

hirtelen más helyzetet teremtett. Az egyházi fegyelem a reformáció kezdetén és kifejlődése korszakában a hívekkel szemben szigorú irányzatú volt, ami a polgári törvényeknek a vallásos életre is kiterjedő rendelkezései folytán fokozatosan enyhült s ezzel az egyházi biráskodások hatásköre is szűkebb korlátok közé szorult ugyan, de az egyházközségi élet még jó ideig a polgári község kereteiben mozgott.¹⁾

Az unitárius egyházban, amint az a magyar protestáns egyházakban szokásos volt abban az időben, a hívekkel szemben alkalmazott érzékenyebb fegyelmi büntetések közül említés van téve az eklézsiakövetésről és a kiközösítésnek két neméről, u. m.: az „excommunicatio minor” = templomtól és úrvacsorától való eltiltásnál és az „excommunicatio maior” = végleges kiközösítésről. Az eklézsiák vizitációjakor követendő eljárásra vonatkozó 1614-iki Útasítás 10. pontja szerint „a feslett erkölcsű, civakodó, türelmetlen, zavargó, részegeskedő házastársak az egész egyházközség előtt saját törvényes papjuktól, valamint a vizsgáló úraktól komolyan megintetnek, kik, ha megjavulnak, jól van, ha nem, bizonyos napra papi szék elé idéztessenek s még ha így sem javíthatók meg, kiközösíttessenek.”²⁾ A kisebb kiközösítés az eklézsiakövetéssel nyert kiegyenlítést s így e kettő között szoros kapcsolat van. De a pénzbüntetés is szokásban volt. Az 1693. évi Constitució V. pontja mindazon negligensekre, kik a templom gyakorlását méltó ok nélkül 3-szor egymásután elveszteglenék, 1—1 frt büntetést szab. A testi fenyítékek közül használatban volt a félelmetes kaloda, melyre nézve az 1664. évi erdélyországi törvény úgy rendelkezett, hogy „amely paraszt ember templomot nem akarna frequentálni, hanem az istentiszteletet elmulasztaná 3-szor egymásután, az olyanokat a Dominus terrestis Istenhez való buzgóságából — méltó mentsége nem lévén az olyan jobbágnak — verettesse kézi kalodába, hogy ezáltal is az isteni tiszteletre szoktassa.”³⁾ (Compl. const. I. Rész. 2. art.). A kaloda különben, mint nyilvános fenyítő eszköz, némely helyen még a múlt század közepe táján is használatban volt. Öreg rendű híveink közül még élnek, akik szemtanúi voltak a kalodába verésnek. Bár abban az időben is a büntetésnek ezt a nemét nem annyiban az egyház, mint inkább a polg. közig. hatóság vette igénybe a „deressel” együtt. Egyházközségem régi vizitacionális jegyzőkönyvében az 1799-ben tartott vizitáció a névszerint felsorolt négy templomkerülőnek és úrvacsorával élni nem kívánó egyháztagnak a presbiterium által szigorúan megrendeli, hogy meg nem javulás esetén a „korporális büntetés kiszolgáltatása végett a külső tisztségek-

1) Lásd az Unitár. Egyh. 1614. évi vizsg. szab. 2 p.

2) Dr. Tóth Gy. Rendszab. 29.

3) U. o. 86.

nek által fognak adatni.“ Mire vonatkozhatnék ez is egyébre, mint az imént említett fenyítő eszközök alkalmazására?

A mi azt a kérdést illeti, hogy a hallgatók fegyelmezése a presbiteriumok szervezése (1785.) előtt kinek a hatáskörébe tartozott, dr. Tóth György a Fegyelmi Törvény mellé írott jogtörténeti tanulmányában¹⁾ megállapítja, hogy az az illetékes fegyelmi fórumon történt és ennek kimondása nélkül a pap önmaga nem gyakorolhatta azt. Ez az illetékes fegyelmi fórum pedig abban az időben a parciális synodus volt. Az 1785. évben kimondatván a „domesticum consistorium“-nak minden egyházközségben való felállítása, ennek a testületnek egyebek között hatáskörébe utaltatott „megesett személyeknek templomból való kitiltása vagy bébocsátása, engedetleneknek, törvényt megrontóknak, megye erdejét vagy egyéb javát vesztegetőknek megperelése stb.“, tehát a gyülekezet feletti fegyelem és rendtartás gyakorlása is — nagyon helyesen. A domesticum consistoriumnak vagy presbiteriumnak a hívek fegyelmezése körüli teendőit felsorolja később az 1851. évi Rendszabály is, mely szerint „a háborus feleket kibékíti, az eklézsiabeliek erkölcsi magaviselete felett őrködik, a hibásokat megfeddi, megdorgálja és egyházi büntetés alá veti stb.“ A presbiteriumnak ezt a hatáskörét nem érintette az 1873. évi rövid szabályzat sem, tehát a gyülekezet tagjai feletti fegyelmet 1890-ig a presbiterium gyakorolta.

Az 1890-ben alkotott fegyelmi törvény új alapra helyezkedett és beállította az egyházközségi fegyelmi bíróságot, mely ítélte a többek között az egyes egyháztagek fegyelmi ügyeiben is, fenyíték képpen alkalmazva a feddést, 10 frtig terjedő bírságot és a tiszteletbeli állástól való felmentést. Elég enyhe fokozatok.

Ez a törvény nem volt hosszúéletű. Harminc év múlva, 1920-ban megalkottatik a ma is érvényben levő fegyelmi törvény, mely az egyházközségi fegyelmi bíróságot változatlanul meghagyja ugyan, de az általa alkalmazható büntetést csupán a megintésre és dorgálásra redukálja. (L. 10. §. és 1923. Főtan. 48. sz.). Így sorvadt el a gyülekezeti fegyelem s így jutottunk el ahhoz a ponthoz, hol a gyülekezet fegyelmezését kiszalasztottuk a kezeink közül. Pedig az élet hangosan kiáltja, hogy erre szükség van.

Mielőtt tovább mennénk, nem lesz fölösleges egy pillantást vetni a hazai ker. egyházak érvényben levő fegyelmi törvényeire.

A ref. egyház V. t.-c. 4. és 7. § a értelmében a 2000 lélekszámon alóli gyülekezetekben — tehát amely kategóriába per analogiám a mi összes egyházközségeink számíthatók — az egyháztagek feletti fegyelmi

¹⁾ Fegy. Törv. 6.

biráskodást a presbiterium gyakorolja; alkalmazható büntetések: a) rosszalás, b) feddés, c) aktív és passzív választójogtól való 5 évig terjedhető megfosztás.

Az erdélyi ág. hitv. evang. egyház alkotmányának 36. §. 2. p. szerint „az egyházi fegyelem s az erkölcsiség fenntartása a községben a presbiterium teendőihez tartozik, amennyiben azokat, kik az istentiszteletet nem látogatják vagy a községi tagokat illető keresztyén és egyházi kötelességek átlépése által botrányt okoznak, a papnak tanítás, intés és helyreútasítás végett bejelenti.“

A római katolikus egyház fegyelmezési rendszere az egyház hierarkhikus alkotmányán alapulván, annyira konzervatív jellegű, hogy azt az idő és korszellem legkevésbé befolyásolhatja.

Amint ez a kis összehasonlítás mutatja, a velünk együtt élő keresztyén egyházak közül a gyülekezeti fegyelem kérdésében egyik sem ment el a leépítés ama határáig, a hová mi, unitáriusok eljutottunk. Talán nem tévedek, amikor ezt a mi túl liberális szellemünknek tulajdonítom, de semmiesetre sem annak, hogy híveink az öntudatos közfegyelemtartás amaz erkölcsi magaslatán állanánk, ahol minden egyes hívő ismeri és teljesíti a maga kötelességét egyháza iránt, ami a gyülekezeti életnek tulajdonképpeni célja kell hogy legyen.

Igen t. értekezlet! A gyülekezeti fegyelem kérdéséről gondolkozva, annak a gyakorlati életben háromféle megnyilvánulását tudom megkülönböztetni, u. m.: az öntudatlan fegyelem, melynek alkalmas iskola-példáját az orthodox egyházak fegyelmi rendszerében láthajuk; ennek éppen ellentéte az öntudatos fegyelem, melyet a műveltség magasabb fokán álló szászoknál és sváboknál látunk (tulajdonképpen ez lenne az eszményi állapot), végül e kettő közötti középút, ahol körülbelül a mi népünk jár, s amely a gyülekezési fegyelmezés tekintetében a legnehezebb. Mert amíg az öntudatlan fegyelem alatt a hívő azt mondja: „így kell cselekednem, mert ez a parancsolat“, s az öntudatos fegyelem így szól: „ezt kell tennem, mert ez a helyes,“ addig a közömbös azt mondja: „teszem ezt, mert nekem kényelmesebb.“ Az egyes ember fejlődésében is megtalálom ezt a három fokozatot: a mások gyámságára szoruló gyermekkorban, a féktelen ifjukorban és a higgadt, megfontolással cselekvő érettkorban. Már most ha az idő kerekét vissza nem fordíthatjuk s népünk mint egyházalkotó alany, kinőtt az öntudatlan egyh. fegyelmezhetés gyermekkorából, arra kell törekednünk, hogy az igazi célt: az öntudatos gyülekezeti fegyelmet mielőbb megteremtsük s ezzel egyszersmind megrövidítsük a közömbösök országútján való céltalan bódorgásunk idejét. Csakhogy a történelmi evolúció eredményéhez idő kell; ezt máról-holnapra megcsinálni nem lehet. A gyülekezeti fegyelmezés

kérdése pedig aktuális, mindennapos szükséglet s addig is, míg tervszerű neveléssel népünket az öntudatos fegyelemre reá vezetjük, gondoskodnunk kell a mai kor keretébe beillő fegyelmezési módokról és eszközökről.

Jelenlegi körülményeink között — véleményem szerint — egyházközségi szervezetünkben a presbiterium az a testület, mely hívatva van a gyülekezeti fegyelem gyakorlására is. De sietek kijelenteni, hogy a midőn a hívek feletti fegyelmi hatáskört közvetlenül a presbiteriumra kívánom visszaruháztatni, szemeim előtt egy hivatása magaslatán álló, tisztességben, komolyságban és buzgóságban egyaránt kitünő testületet látok, amelynek minden ténykedése az egyházközségben a jó rend és békesség fenntartása érdekében történik. A dolog lényege azon fordul meg, hogy a presbiterium a maga összetételében mennyire felel meg ennek a követelménynek. Mert Szentábrahám M. szerint a testvéries feddés szabálya az, hogy „aki testvérileg akarja embertársát megfeddeni, figyeljen a következőkre: a) győződjék meg a tény bizonyosságáról, b) ő maga ugyanazon büntől beszennyezve ne legyen, c) gyöngéd szavakkal feddje a tévelygőt, hogy ez az iránta való szeretetről meggyőződve legyen. A kinek bűnei rejtve vannak, azt magánosan, a kinek bűnei másokat is sértenek, azt nyilvánosan kell javítani.“¹⁾

Amde éppen ezen szempontokból nem lehet a presbiterium összeállítását a tömeg hangulatának kiszolgáltatva, úgyszólván a véletlenre bízni s a presbitereket jelölés nélkül, tehát mintegy ötletszerűen választani (Egyh. Törv. 23. §.). A presbiterek választásánál a papnak, mint a gyülekezet lelki ügyei irányítójának, meg kell adni azt a jogot, hogy maga jelölhessen. Mert minden lekipásztor bir annyi belátással, hogy munkatársait ne az utcák, korcsmák hangos szavu szájhősei, hanem a ker. példás családi életet élő, buzgó templomjáró hívei közül válogassa ki. A magam részéről ezt az eljárást régóta gyakorlom s a közgyűlés soha sem tiltakozott ellene. Ezen az alapon évek hosszú során sikerült olyan presbiteriumot összeállítani, hogy lehet velük dolgozni, mert úgy az egyházközség adminisztrációja, mint a gyülekezeti rendtartás tekintetében tisztában vannak az ők hivatásukkal és papjuk intencióival. Ennek illusztrálására a következőkben bemutatok egy pár esetet, mikor a presbiterium gyülekezeti fegyelmet gyakorolt a ker. erkölcsstanba ütköző vétségek felett:

Lássuk elsőbben is *7-ik parancsolat* ellen vétőket, mert ez az a §, melybe különösen az ifjak leghamarább bele szoktak akadni a természet ki nem írtható törvénye alapján. Az ivarérettség bizonyos korban jelent-

¹⁾ Summa 295.

kezik s követeli a maga jogát. Ezt visszafojtani, elnyomni emberi törvénnyel, erkölcsi prédikációval nem lehet. A felserdült ifjak bódorgásai az éjszaka leple alatt, táncmulatságok és fonók sokat tudnának erről mondani. Városon más a helyzet. Ott a sexuális élet problémája a hatósági ellenőrzés alatt álló prostitúció által a lehetőség szerint meg van oldva, de nem ám falun. A falú társadalmi életében ez egyike a legfontosabb kérdéseknek, amelynek erkölcsi, közegészségi és gazdasági szempontból messze nyúló kihatásai vannak. A falusi gyülekezetek fegyelmezésénél régen is ez adta s ma is ez adja a legbőségesebb anyagot, melyet az egyház régebben mindenütt az excomunikáció minorról, vagyis a templomtól és urvacsorától való eltiltással fenytett s a jogrend helyreállítása, azaz az illetőnek a gyülekezet kebelébe való visszavétele a nyilvános bűnbánat: az eklézsia megkövetése által történt és történik most is, ahol ez a régi szokás még fennáll. Egyházközségemben szintén a mai napig fenn van tartva s abból áll, hogy a megesett nőszemély, aki hibájának tudatában önként, vagy az egyházi figyelmeztetése következtében már előzőleg húzamosabb ideig távol tartotta magát az istentisztelettől, jelentkezik a gondnoknál s bejelenti, hogy tévedésének nyilvánosan való megbánása végett kész az ekléziát megkövetni. A gondnok a presbiteriumot összehívja, hol a hibázott fél is megjelenik s a pap intő beszéde és imája után a jelenlevők mindenikétől kézzel sorra bocsánatot kér az anyaszentegyház törvényének megsértéséért s ezzel az ügy befejeztetett, — a templom ajtói ismét nyitva vannak a megbánó bűnös előtt. De mi történik a másik féllal? Mert a „mater semper certa“ elvénél fogva még csak az egyik fél tett eleget kötelezettségének. Ha a fiú a hibát beismerve, szintén jelentkezik az ekléziakövetésre, hasonló eljárással az ő részéről is elintéződik az ügy, ellenkező esetben várni kell addig, míg az ügy a világi bíróság előtt lejár s a bíróság az apasági kereset alapján jogerős ítéletet hoz, mert a presbiterium nem pre-judikálhat a polgári bíróságnak, viszont pletykabeszédek megbizhatatlan fonalán sem indulhat el. De sorsát a másik fél sem fogja elkerülni.

Az ekléziakövetés, mint nevelő fegyelmi eszköz, ma inkább csak a konzervatívabb szellemű gyülekezetekben van szokásban s létjogosultságát is sokan kétségbe vonják, mint pl. Szeremley Sámuel, aki e tárggyal kapcsolatban így ír: „Ez az egyházi fegyelmezés az evangéliumi alapot nélkülözi; hogy a Jézus országába befogadta jókat és gonoszokat; a nagy vacsorához a sánták és bénák s az utcai csöcselék ültek le; a tékozló fiú minden penitenciatartás nélkül visszafogadtatik. Zákheusnak egyszerűen bocsánat adatik; az otolsó urvacsorában Judás is részesítetik s Jézus sajátos közönségét éppen a bűnösök és publikánusok képezték s világosan megmondá, hogy nem az egészségesekért jött, hanem

e betegekért stb.“ A történeti hűség kedvéért meg kell jegyezniem, hogy az 1918-iki forradalom idején, a nagy purificatio napjaiban nálunk is hangzottak el olyan követelések, hogy a „korszellem“, „önrendelkezési jog“ s más hangzatos és divatos jelszavak hatása alatt a gyülekezeti fegyelmezésnek ezt az elavult formáját el kell már hagyni. A nagy többség azonban továbbra is fenntartandónak határozta.

A Ker. Magvető 1887 évf. 4. füzetében Ürmösi Kálmán foglalkozik ezzel a kérdéssel s azt mondja, hogy miután vannak már fegyelmi törvényeink tanárok, papok és más tisztviselők részére, szükséges, hogy azon hibák és vétségek megfenyítésére, melyeket az országos törvények sem nem keresnek, sem nem üldöznek, a gyülekezeti tagok számára fegyelmi szabályzat dolgoztassék ki s abban az eklézsiakövetés is, mint egyik fegyelmi eszköz, a kor szelleméhez alakítva beillesztessék. Ennek az álláspontnak a helyességéhez ma sem fér szó, sőt tekintettel arra, hogy népünk erkölcsi magaviselete s morális érzéke azóta is szemmel láthatólag romlott, tovább kell mennünk és a gyülekezet feletti fegyelemtartást általánosan ki kell terjeszteni a keresztény erkölcstan többi szabályai elleni vétségekre is. Példaképpen álljon itt egy pár konkrét eset:

1. *Az ötödik parancsolat.* B. S. nevű 30 év körüli hívem a maga házában tartotta 80 éves elaggott édes atyját, kinél a végelgyengüléssel járó öregségi tünetek, testi és szellemi fogyatkozások nagyon is jelezték már az u. n. második gyermekkor elkövetkezését. Ebben a korban úgy kell vigyázni az emberre, mint a kis gyermekre. Ezt a fiú nem látta be, sőt azt kívánta, hogy az öreg, amit lehet dolgozzék s amit csinál, az jól legyen elvégezve most is, mint régen. S mivel az agg ember a természet rendje szerint erre képtelen volt: fia egy alkalommal tetteg bántalmazta őt. Mikor ezt meghalottam, mód nélkül felháborított a dolog. Mit tegyek vele? Behívassam és megpirongassam? Nem, ennél többet érdemel. Eszembe jutott, hogy ez a hálátlan fiú az ötödik parancsolatot sértette meg, -- tehát eklézsiakövetésre vettetem. Ez volt a presbiterium egyhangú véleménye is. A fiú sem ellenkezett, magába tért, megkövette az eklézsiát. Azután jobban megbecsülte az apját, ő maga pedig visszanyerte lelke nyugalma s a megsértett jogrend is reparálva lett.

Igy lehet aztán a rendetlenkedőket s botrányt okozókat is ezen az úton fegyelem alatt tartani s az egyház tekintélyének a respektálására bírni.

2. *A templomi fecsegők.* Áldozócsütörtökön konfirmálás volt a templomban. A növendékek 40-en voltak, kikérdezésük hosszú időt vett igénybe. A legények karzatán néhányan kezdték unni a dolgot, s társalogni, nevetgélni kezdtek egymásközött. Én a konfirmálókkal lévén elfoglalva, s háttal is lévén arra, nem vettem észre semmit, de a tem-

plomból kijőve, az egyházfiak jelentik, hogy K. F. és társai a templomban illetlen magaviseletet tanúsítottak. Az ügyet nem lehet elhallgatni, mert máskor is megtörténhetik, — szóval, tenni kell valamit. Arra való a presbiterium, hogy a rendetlenkedőket megfenyítse. Tehát délután templomozás utánra egybehívom e presbiteriumot s az ügyet előadva, úgy határoznak, hogy a vádlottakat be kell idézni a presbiterium elé. Pár perc múlva az egyházfiak előállítanak öt legényt, akik valamennyien tagadják a vádat, sőt méltatlankodnak, hogy nekik milyen szégyent és kisebbséget okoztunk a fiatalság előtt azzal, hogy közvetlenül a táncból hívtuk el stb.

Szép szóval igyekeztünk az illetőket beismerésre bírni, de hasztalan. Jól van hát, ha ti makacskodtok s illetlen viselkedéseteket ezzel is tetézni akartátok, akkor mi az ügyet ezzel a magunk részéről befejezettnek tekintjük, titeket pedig átadunk a közrend fentartására hívatott forumnak, az majd érdemlegesen elintézi az ügyet s ha nem találtatok hibásnak, meglesz az elégtétel az egész falu előtt, ha pedig hibásak vagytok, büntetéseket az ők kezükből veenditek el, — elmehettek. Ezzel az ifjak eltávoztak. Pár perc múlva kettő visszajött s töredelmesen beismerte hibáját, bocsánatot kért a presbiteriumtól; utánuk nyomban a többi is visszajött s hasonlóképpen cselekedett. Az ügy el volt intézve csendőr nélkül.

3. *Hogyan lett a kavicsból arany?* Ez is abban az időtájban történt. Ünnepi istentiszteletről a templomból kijövet a hívek alamizsnát tesznek a perselybe. Még útban vagyok a papilak felé, mikor jelentik, hogy Sz. J. és D. J. ifju legények alamizsnaperselybe pénz helyett kavicsdarabokat dobtak. Illetlen dolog, ha igaz. A persely felnyitása alkalmával csakugyan benne volt a két idegen tárgy, tehát a dolog megtörtént. Délután egybegyül a presbiterium s előállítják a vádlottakat is, akik egyhangúlag tagadnak. Végre Sz. J. bevallja, hogy látta, amikor D. J. kavicsot dobott a perselybe s neki is adott egyet, hogy dobja bele. Ő ugyan nem akarta bele dobni, csak arra felé lódította s a kövecske véletlenül bele esett a perselybe, de kész érette megkövetni a presbiteriumot. Szóval a tényállás már nem volt vitás, mindketten beismerték tettüket. A presbiterium pedig megleckéztette őket s egyúttal annak bizonyosságául, hogy ha Isten úgy akarja, a kavics is arannyá változhatik, legott megbüntette a két ifjut 50—50 leire, amit ők még aznap le is fizettek az iskola javára.

Másnap találkoztam a körjegyzővel s mondja, hogy értesülése szerint a járási csendőrőrmester készül kiszállani a faluba, hogy a kavicsdobók ügyében az ifjak ellen a nyomozást lefolytassa, aminek a vidéken is már hire futott. Erre kijelentettem a körjegyzőnek, hogy ez az

ügy végleg el van intézve s a csendőrőrmesternek mondja meg, hogy mi panaszunk nélkül semmiféle intézkedést ne tegyen, különösen pedig nehogy bántalmazni próbálja az illetőket, mert azonnal feljelentem. Természetesen az illetők is megszeppentek, de megnyugtattam, hogy éretlen és meggondolatlan ifjúi csínyüknek ez alkalommal további következménye nem lesz, de viseljék magukat úgy, hogy hasonló bajba ne kerüljenek. Úgy látszik, a járásőrmester belátta, hogy az ügyet az ő nyomatékos beavatkozása nélkül is el tudtuk intézni, mert az ígért kiszárlást mellőzte.

4. *Dohányzás a temetési menetben.* Közvetlen a háború befejezésekor történt, hogy egy temetés alkalmával hátra tekintve, látom a menetben egyik ifjú hívemet égő cigarettával a szájában. Abban az időben történt, mikor a rend nemcsak a frontokon, hanem itthon a polgári életben is minden vonalon fel volt bomolva s a féktelenség tombolva ülte orgiáját. Nagyon bántott a dolog s hirtelen felindulásomban azonnal erélyesen rendreútasítottam az illetőt s az egész gyülekezetnek tudomására adtam, hogy ahol a pap szolgálati jelvényével: palásttal a vállán megjelenik, legyen az az utcán, udvaron vagy temetőben, azt a környezetet a törvény olyan védelemben részesíti, mint a templomot, tehát megkülönböztetésben részesíti s ennél fogva az egyházi ornátusban levő pap jelenlétében a dohányzás éppen úgy, mint egyéb közbotrányt okozó magaviselet, súlyosabb beszámítás alá esik. Az erélyes fellépés hatott, hasonló eset többé nem fordult elő, csupán egy alkalommal a temetőben az egyik sírásó a sír beföldelése előtt a kelletténél hamarabb reá talált gyújtani, de megérdemelt leckéjét mindjárt meg is kapta. Minden olyan cselekedetet, mi a helyzet komolyságához nem illik, izléstelen és botránkoztató dolgot erélyesen üldözni kell. De vigyázzunk, nehogy magunk adjunk alkalmat akaratlanul is a rendetlenkedésre. A temetési menet ugyanis részint a temető távolsága, részint a menet lassúsága miatt rendszeren hosszabb időt vesz igénybe; igyekezzünk tehát a szokásos énekléssel elfoglalni a temetési gyülekezet figyelmét, a közbeső szünetek alatt pedig óvakodjunk olyan témák tárgyalásától, melyek a helyzet komoly ünnepélyességéhez nem illenek. Nem tudom elfogadni azt a véleményt, hogy az úton három versszak eléneklése elégséges. Ez a megteendő út hosszúságától függjön. Sajnos, ebből a szempontból az új énekeskönyvünk nagyon is szűkmarkú; pedig ha menetközben híveinket énekléssel és komoly beszélgetéssel el nem foglaljuk, könnyen olyan tárgyra síklanak, ami a temetés hangulatához nem talál.

A dohányzási szenvedélyről szólva, azt mondják, hogy régen a dohányos férfi, mielőtt templomba indult volna, otthon lerakta a dohányzó eszközöket: pipát, zacskót, stb. s ha valaki mégis magánál felejtette

véletlenül, a cinterem bokrai közé rejtette, amíg ő a templomból kijő, de magával bevinni profán cselekedetnek tartotta. Ezt a régi szokást jó mentől gyakrabban emlegetni, hogy az ifjak — hallván az öregek ajakáról — önfegyelemhez szokjanak. Illetlen és izléstelen a templomba menet vagy kijövet alkalmával dohányozni, de paláttal a vállon dohányozni — egyenesen botrányos.

A dohányzási tilalmat ki kell terjesztenünk a kultuszon kívül az egyházi gyűlésekre is. Ez által presbiteri és közgyűléseink színvonalát határozottan emeljük. Érdekes megemlíteni, hogy amíg a községházán képviselőtestületi gyűlések tárgyalásai alatt a jegyzőtől és bírótól elkezdve, mindenki dohányzik, addig ugyanazon személyeknek egyházi gyűléseinkben eszébe sem jut a dohányzás. Ez már az önfegyelemnek bizonyos megnyilatkozása.

A fennebb elősorolt esetek és a hozzájuk fűzött reflexiók azt vannak hivatva bizonyítani, hogy a presbitérium, mint az egyházközség fegyelmi fóruma, a gyülekezeti fegyelem és rend tartásában minő fontos missziót teljesíthet. Ezt a missziót a három tagból álló egyházközségi fegyelmi bíróság a gyakorlati életben soha sem fogja azzal az eréllyel és tekintéllyel teljesíthetni.

Igen fontos és hálás szerepe lehet még a gyülekezeti fegyelem terén a presbiteriumnak, mint *békéltető bíróságnak* is. Ez a kifejezés abból az időből maradt fenn, mikor a válóperek az egyházi bíraskodás hatáskörébe tartoztak. Néhol — mint pl. egyházközségemben is — napjainkig fennmaradt és abból áll, hogy az egyenetlenkedő házastársakat egyik fél kívánságára a presbitérium maga elé idézi, őket külön-külön és együttesen is kihallgatja, azután a differenciák elenyésztetése végett megindul a közvetlen tárgyalás és rábeszélés a házassági közösség tovább folytatására. Némelykor eredménnyel, máskor eredménytelenül. De már az a tény, hogy a hívek az egyházi fegyelmet reprezentáló keblitanács illetékességét szó nélkül elismerik ezen legsajátosabb magánügyükben is, mutatja, hogy a gyülekezeti élet irányítása szempontjából ez a szokás is fenntartandó volna. Volt eset reá, nem is olyan régen, hogy egy 60 éven felüli öregrendű házaspár családi háborúságát sikerült ezen az úton megszüntetni. Kérdem: nem lehetne-e egy lépéssel tovább menni s ezt a békebiróságot a hívek egyébféle ügyes-bajos dolgainál is igénybe venni, hogy apró cseprő sérelmeikkel ne szaladjanak mindjárt ügyvédhez és a polgári bírósághoz? Ha ezen az úton tíz eset közül csak egyben is sikerülne a békesség helyreállítása, ez is nagy erkölcsi nyereség lenne, mert a perlekedő feleket sok fáradságtól és oknélküli költsékeztéstől kimélné meg, míg híveinket másfelől egyházi

intézményeink respektálására bírva, közvetlen a gyülekezeti fegyelem-ügyét szolgálná.

És végezetül még csak egyet. Keresztesi D. kartársunk tegnap d. u. a liturgia módosításáról szóló felolvasásában azt mondta, hogy legyen minden vallási kultusznak v. funkciónak helye a templom. Általánosságban ez az álláspont helyes és logikus, bár gyakorlati kivitelesok nehézségbe ütközne, mint pl. téli évszakban a kisdedek keresztelese, némelykor a halott bevitele stb. De a gyülekezeti fegyelem és rendtartás szempontjából figyelembe ajánlom esketéseknél az általam követett eljárást, mely szerint a templomban csak az a pár esküdhetik, kik előzőleg sem együtt, sem mással törvénytelen együttélésben nem voltak s eklézsiakövetésre egyikük sem volt vetve. Ellenkező esetben az esketés csak a papiháznál történik. Ez alól nincs kivétel senki kedvéért, ehhez mindenkinek alkalmazkodnia kell, a hatökrös gazdának csak úgy, mint a napszámosnak. Nem is volt eset, hogy valaki ez ellen a kebli törvényé vált szokás ellen kifogást emelt volna, sőt minden alkalommal már előre tudják az érdekeltek, hogy az esküvő a templomban a nagy nyilvánosság előtt lesz-e, vagy pedig a papi lakon a legszűkebb környezetben. Lényegében ez is a gyülekezeti fegyelemnek egyik közvetett eszköze.

De ki tudná előszámlálni azokat az eseteket, amelyekben alkalom adatik a gyülekezeti fegyelem ébrentartására és fejlesztésére? Fő az, hogy a lelkész minden esetben résen legyen s ismerve a körülményeket, vérmérsékleteket és jellemeket, mint pszichologus, a helyes irányt megtalálja. Az évek során pedig alakítson maga mellé olyan presbitériumot, kik neki megértő segítőtársai legyenek minden egyházépítő munkában, s így a gyülekezeti fegyelemtartásban is. Mert fegyelem nélkül nincs gyülekezeti élet, nincs jövő. A bekövetkezett nehéz idők kötelességünkké teszik az öröködést az egész fronton. S ha ezen az úton sikerülni fog majd gyülekezeteink fegyelmezésének ügyét bármily csekély mértékben is előbbre vinnünk, ne feledjük, hogy kétszeres szolgálatot tettünk: szolgáltuk egyházunk és nemzetünk fennmaradásának ügyét. Hiszen saját szemünkkel látjuk és kezeinkkel foghatjuk az igazságot, hogy a nemzeti öntudat és közfegyelem éppen azoknál a nemzetiségeknél van legerősebben kifejlődve, melyeknél az egyházi fegyelem a legintenzivebb. Komor napok súlyos próbáit ezek birják legkönnyebben elviselni.

Igénytelen felolvasásom végére jutva, mielőtt annak anyagát a nyilvános megvitatás tárgyává tennők, van egy javaslatom.

Mondja ki ez az értekezés, mint az unitárius lelkészi kar hivatott szószólója, hogy a gyülekezeti fegyelem kiépítését elsőrendű egyházi

érdeknek tekinti. Éppen ezért ez értekezletből kifolyólag felterjesztést tesz egyházi főhatóságunkhoz, hogy a gyülekezeti fegyelem megerősítését vegye programjába, a különböző egyházközösségekben szokásban levő fegyelmezési módokat és szokásokat gyűjtse össze s annak alapján gondoskodjék a gyülekezeti fegyelem kérdésének a kor színvonalán álló megoldásáról.

Antónya Mihály,
magyarszováti lelkész.

Védekezés a szekták ellen.

Az emberiség lelki életének koronként — sőt állandóan is — jelentkeznek oly beteges kinövésai, elfajulásai, amelyek annak fejlődését akadályozzák, késleltetik és akárhányszor, mint a testi szervezetet egyes betegségek — elsorvadással fenyegetik. Ilyen beteges elfajulásoknak tekintem az egyházi, vallási élet terén a különböző szektákat az általuk ápolott misztikus irányzatokkal és elvekkkel egyetemben.*

Az a körülmény, hogy e vallási társulatok gombamódon szaporodnak és egyikük, mint a másikuk az üdvösség kizárólagos letéteményeseinek hirdetik magukat és álprófeciákkal sok gyenge lelket megtévelytnek, — hangos figyelmeztetés a szervezett egyházakra s ezek őrállóira, hogy a velük szemben való védekezés munkájával komolyan foglalkozzanak.

Amikor egyleti elnöküinktől megbizást kaptam idevonatkozó nézetim előadására, előre meggondoltam, hogy ennek keretében nem foglalkozhatom a szekták előállása és fejlődéstörténetének kérdésével, mert ezáltal a rendelkezésemre álló időt tulajdonképpen tárgyamtól vonnám el és különben is tudom, hogy kedves Kartársaim az egyháztörténelemből már tisztában vannak ezekkel; valamint tisztában vannak azzal, hogy

*) Tévedések elkerüléséért meg kell jegyezniem hogy amikor az itteni szektákról szólok, T. hallgatóm ne hogy azokra a magasabb fejlettségű alakulatokra gondoljanak, amelyek Anglia és Amerika vallásos életében számottevő szerepet visznek. Hanem szorosán csak a mi környezetünkben jelentkező s alantas nívón mozgó társulatokra, amelyek amazoknak cége alatt minden áron proselytákat hajszolnak, nem mindig vallásos és mégkevésbé erkölcsi célzattal. Én az otthoniak az itthonról szólok, tehát csak úgy értékelhetem s ismertethetem ezeket tárgyamnak megfelelőleg, amint szemünk előtt megjelennek és működésüket folytatják,